

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΜΕΓΕΘΥΝΣΗ (του Γιώργου Οικονόμου)

✘ Ακόμη ένας όρος έχει μεταφραστεί ατυχώς στα ελληνικά, ο όρος *décroissance* (*degrowth*) ως «αποανάπτυξη», ενώ το σωστό θα ήταν απομεγέθυνση. Ο όρος «ανάπτυξη» αποδίδει συνήθως τον όρο *développement* (*development*). Όμως η μεγάλη σύγχυση δεν είναι τόσο στον όρο όσο στη χρήση του περιεχομένου του και στη σχετική συζήτηση για το πολιτικό πλαίσιο εντός του οποίου μπορεί να υπάρξει η οικονομική απομεγέθυνση. Ας πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά, στηριζόμενοι στις θέσεις ενός θεωρητικού της απομεγέθυνσης, του Σερζ Λατούς.

Η πρόταση της απομεγέθυνσης, κατά τον Λατούς, σημαίνει κατ' αρχάς ρήξη με τις βασικές αρχές του καπιταλισμού, ρήξη με τη διαρκή οικονομική μεγέθυνση, με τη συνεχή αύξηση της παραγωγικότητας και με τον καταναλωτισμό. Σημαίνει επίσης την ταυτόχρονη αναδιοργάνωση της ζωής σε εντελώς καινούργιες «αξίες», όπως η ολιγάρκεια, η αλληλεγγύη, το μέτρο, ο αυτοπεριορισμός, το μοίρασμα. Τα δύο αυτά στοιχεία, η ρήξη και η αναδιοργάνωση, είναι ο μόνος τρόπος για να αποτραπεί η επαπειλούμενη οικολογική και ανθρωπιστική καταστροφή. Κατά τον Λατούς, η κοινωνία της απομεγέθυνσης δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς την έξοδο από τον καπιταλισμό. Την έξοδο αυτή δεν την εννοεί στο παραδοσιακό πλαίσιο των κομμουνιστικών, σοσιαλιστικών και μαρξιστικών κομμάτων, αλλά ταυτίζει την πρόταση της απομεγέθυνσης με μια πολιτική πρόταση, που συνίσταται στη δημιουργία συμβιωτικών, αυτόνομων και οικονομικών κοινωνιών και ως τέτοια εντάσσεται στην προσπάθεια «εκδημοκρατισμού» και «οικολογικής δημοκρατίας».

Το ζήτημα που ανακύπτει είναι τι εννοεί ο Λατούς με τους όρους «εκδημοκρατισμός» και «οικολογική δημοκρατία». Όπως φαίνεται, δεν εννοεί ένα καθεστώς άμεσης δημοκρατίας ούτε την απόρριψη του αντιπροσωπευτικού πολιτεύματος, το οποίο θεωρεί ότι είναι «αντιπροσωπευτική δημοκρατία», αν και μία φορά λέει πως

«μάλλον θα έπρεπε να το αποκαλούμε ολιγαρχία». Εννοεί ορισμένες «διευθετήσεις της αντιπροσώπευσης», όπως το δικαίωμα ανάκλησης των εκλεγμένων, η οργάνωση γενικών συνελεύσεων, το δημοψήφισμα από λαϊκή πρωτοβουλία, η προσφυγή στην άμεση συμμετοχή σε ορισμένες περιπτώσεις (όπως οι συμμετοχικοί προϋπολογισμοί του Πόρτο Αλέγκρε). Όμως αυτά αποτελούν στοιχεία της άμεσης δημοκρατίας χωρίς να την εξαντλούν. Επιπλέον, ο Λατούς, αν και επικαλείται διαρκώς τον Κορνήλιο Καστοριάδη για να στηρίξει τις απόψεις του, ασκεί μια βιαστική και επιπόλαιη κριτική στην αντίληψη του Καστοριάδη για την άμεση δημοκρατία καθώς και στην αθηναϊκή δημοκρατία.

Γράφει λ.χ. πως στην αρχαία Αθήνα στις αποφάσεις συμμετείχαν λιγότερα από 400 άτομα, πράγμα που είναι ανακριβές. Λανθασμένη είναι επίσης η άποψή του πως ο αθηναϊκός δήμος «παρατούσε τεμπέλικα ή απερίσκεπτα τις υποθέσεις σε διασημότητες και δημαγωγούς». Τάσσεται επίσης υπέρ του αντιπροσωπευτικού πολιτεύματος με το ασθενές επιχείρημα «επειδή αυτό αποτελεί πλέον τμήμα της παράδοσής μας»! Όμως και άλλα στοιχεία αποτελούν μέρος της παράδοσής μας (αποικιοκρατία, καπιταλισμός, μεγέθυνση, ανισότητες, αυταρχισμοί), αλλά προσπαθούμε να τα αλλάξουμε.

Τα βασικά ερωτήματα που εγείρονται εν προκειμένω είναι ποιος θα αποφασίσει για την κοινωνία της απομεγέθυνσης και πώς αυτή θα πραγματοποιηθεί; Μπορούν οι ανακλητοί αντιπρόσωποι να αποφασίζουν γι' αυτήν; Και ποιος θα θεσπίσει τους ανακλητούς αντιπροσώπους, τις γενικές συνελεύσεις και τις άλλες «διευθετήσεις της αντιπροσώπευσης»; Δεν προϋποτίθενται η θέληση και ο αγώνας των ανθρώπων; Δεν έχουν, δηλαδή, προτεραιότητα ο πολιτικός αγώνας και η πολιτική συνείδηση της κοινωνίας ως συνόλου; Δηλαδή μια ενημερωμένη και διαβουλευόμενη κοινωνία, μια δημοκρατική κοινωνία; Αυτό είναι εμφανές στο κεντρικό ζήτημα, το οποίο έθεσε ο Καστοριάδης και το επαναλαμβάνει ο Λατούς: Πού θα κατευθύνεται το κοινωνικό ή εθνικό προϊόν; Πόσο μέρος στην κατανάλωση, στην παιδεία, πόσο στις επενδύσεις; Αυτό, όπως και το γενικότερο ζήτημα της

απομεγέθυνσης, δεν μπορούν να το απαντήσουν οι «διευθετήσεις της αντιπροσώπευσης», απαιτεί μια γενική απόφαση από την κοινωνία.

Οι διευθετήσεις του Λατούς προσεγγίζουν ένα «μεικτό» σύστημα, κάτι σαν το ελβετικό ή διευρυμένο έστω. Όμως στην Ελβετία ούτε έχουν αποφασίσει για απομεγέθυνση ούτε καν αυτή υπάρχει ως πρόταγμα. Αυτά όλα σημαίνουν πως οι «διευθετήσεις της αντιπροσώπευσης», καλές κατά τα άλλα και ευκαταίες, δεν αρκούν για τον προσανατολισμό προς την απομεγέθυνση. Τα ερωτήματα αυτά και άλλα επίσης, που δημιουργήθηκαν από το πρώτο βιβλίο του, επιχείρησε ο Λατούς να διευκρινίσει σε επόμενο βιβλίο, προσεγγίζοντας τις πολιτικές προτάσεις του στον οικοσοσιαλισμό και εμμέσως σε μια αυτοδιευθυνόμενη κοινωνία. Όμως και πάλι δεν ξεκαθαρίζει τα ζητήματα του πολιτεύματος και της προτεραιότητας του στόχου. Προέχει δηλαδή το πολιτικό ή το οικονομικό;

Ακόμη και όταν από άλλους αναφέρεται η αντικαπιταλιστική απομεγέθυνση μαζί με την άμεση δημοκρατία, χωρίς να διευκρινίζεται η σχέση τους, δημιουργείται σύγχυση ως προς την προτεραιότητα του στόχου. Η προτεραιότητα της εξόδου από τον καπιταλισμό –προϋπόθεση για την απομεγέθυνση- δημιουργεί τον κίνδυνο του οικονομισμού, στον οποίο εγκλωβίστηκαν τα σοσιαλιστικά, κομμουνιστικά και μαρξιστικά κόμματα και απέτυχαν. Για το δημοκρατικό πρόταγμα προέχει το πολιτικό ζήτημα και έπονται οι οικονομικές διευθετήσεις. Χρειάζεται ριζικός μετασχηματισμός και αλλαγή του αντιπροσωπευτικού συστήματος, η δημιουργία μιας δημοκρατικής κοινωνίας στην οποία οι ενημερωμένοι και ενεργοί πολίτες θα αποφασίσουν για τη μετακαπιταλιστική κοινωνία και συνεπώς για την κοινωνία της απομεγέθυνσης και της λιτής αφθονίας.

.....
Γιώργος Ν. Οικονόμου,
Δρ. Φιλοσοφίας

Πηγή: oikonomouyorgos.blogspot

Δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα των Συντακτών, efsyn.gr, 12 Αυγούστου 2014

Φωτό: wikiart.org